

DUURZAAMHEID & NATUUR

NATUURDAGBOEK
27 maart 2019

Kleine pinksterblomkes

Terwijl de pinksterbloemen opkomen, maar hun bloemen nog in de knop houden, staan hun kleine neefjes al weken te bloeien. Kleine veldkers heeft op pinksterbloemen lijkende blaadjes, maar witte, geen lila bloemen. En vooral zijn de planten veel kleiner, zowel hun blaadjes als hun bloemetjes.

Kleine veldkersen vallen niet zo op. Klein en wit, wie let daarop? Ik wel, ik houd juist van het kleine, en op kleine veldkers ben ik extra gesteld omdat het midden in de winter al de lente aankondigt. Als in de herfst ontkiemd, groen miniplantje heeft het zich de hele winter klaargemaakt voor de bloei. Het is zeer algemeen. Het groeit bij mij in de tuin in de volle grond, in verwaalde potten, tussen de stoeptegels, overal. Het komt verspreid over de wereld voor, vaak heel plaatselijk, soms wijder verbreid, zoals in de VS, Australië en Nieuw-Zeeland, wellicht ooit meegenomen door emigranten. Maar Europa is zijn thuisbasis, met Nederland als harde kern. Nergens ter wereld is de dichtheid van kleine veldkers zo hoog.

Er zijn mensen die alle leven uit hun tuin weren met verharding en vergif. Er zijn er die met moeite grote, felgekleurde bloemen opkweken en alles wantrouwen wat spontaan opkomt en talrijk is. En er zijn mensen die een voorkeur hebben voor wilde planten die weinig getuinier nodig hebben. U mag raden tot welke categorie ik mezelf reken. U mag het antwoord naar mij sturen, maar nodig is dat niet, want ik weet het al.

Kleine veldkers heet *Cardamine* in wetenschapperslatijn. *Codium* betekent hart en de plant werd wel gebruikt als middel tegen hartkwalen. Hij kan gegeten worden in salades en stampotten en smaakt peperachtig. Met Kardamom deelt het zijn naam en zijn eetbaarheid, maar meer ook niet.

Kleine veldkers blijft nog maanden bloeien, maar zal weldra overruled worden door zijn grote nicht. In het Fries heten de veldkersjes lytse pinksterblomkes.
Koos Dijksterhuis

Kleine veldkers.
FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

VOGELRIJKDOM Hoe verloopt de trek van wadvogels? De zoektocht daarnaar bracht Nederlandse biologen ooit naar het uiterste puntje van het Arabisch schiereiland: Barr al Hikman in Oman, een gebied waar waddenonderzoekers eindeloos veel kunnen leren. ‘Hier zie je hoe een ongeschonden getijdegebied eruit kan zien.’

tekst **Rob Buiter**

Van het wad in Oman

Het waddegebied Barr al Hikman, in het uiterste zuidoosten van Oman, doet op het eerste gezicht niet meteen aan onze Waddenzee denken. Je moet er in een fourwheel-drive naar toe, eerst uren door de woestijn en daarna nog over eindeloze zoutvlakten. Achter een smal rijtje kleine duintjes ligt vervolgens een getijdegebied van net 200 vierkante kilometer, ruim tien keer zo klein als het Nederlandse wad.

“Maar in die relatief kleine waddenzee vind je wel een ongekende rijkdom aan leven”, benadrukt Roeland Bom, bioloog van het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, het Nioz op Texel. “Er ligt nog een dicht tapijt van zeegras, waartussen grote rogen en andere vissen voedsel en beschutting vinden. Je vindt er maar liefst 50 verschillende soorten krabben en ’s winters ook een half miljoen wadvogels.”

Bom is net terug, hij bezocht de ‘Omaanse

‘In deze relatief kleine waddenzee vind je een ongekende rijkdom aan leven’

Waddenzee’ al meer dan tien keer. “De eerste keer was in 2008”, herinnert hij zich. “Ik deed in die jaren veldwerk in Siberië, waar we bonte strandlopers en andere wadvogels vingen voor ringonderzoek, om ze op hun trek te kunnen volgen. We hoopten dat we ze op enig moment in onze Waddenzee zouden terugzien, maar dat gebeurde nooit. Dus toen zijn we ze op een gegeven moment gewoon maar gaan zoeken: waar bleven deze vogels in de winter? Uiteindelijk vonden we een deel ervan terug op de

wadplaten van Oman. In plaats van een westelijke route, via onze Waddenzee naar West-Afrika, bleken ze een oostelijke route te volgen via Oman naar Oost-Afrika.”

In de jaren daarna ontdekte Bom dat een andere wadvogel van de Omaanse wadplaten, de rosse grutto, ook in Siberië broedt. “Door vogels met zendertjes uit te rusten, konden we laten zien dat ze in Siberië tussen soortgenoten zitten die wel langs onze Waddenzee naar het zuiden trekken. Maar die twee groepen bleken vreemd genoeg niet te mixen; in Siberië broeden ze kriskras door elkaar, maar een deel trekt consequent langs de wadden van Oman, terwijl een ander deel stug vasthoudt aan de route langs onze Waddenzee.”

Krabplevieren

Uiteindelijk werd Bom vooral gegrepen door een andere typische Omaanse wadvogel: de krabplevier. “Dat zijn zwart-witte vogels ter grootte van een scholekster, maar dan met een enorme dolksnavel waarmee ze krabben kunnen eten. Op zichzelf is het niet zo gek dat vogels hier krabben eten, want die zitten er genoeg. Aan de lokale schelpdieren hebben vo-

Het waddengebied Barr al Hikman, tien keer zo klein als de Nederlandse Wadden, maar met een grote ecologische waarde. FOTO JAN VAN DE KAM

valt veel te leren

gels niet zo veel. Die hebben een veel dikkere en hardere schelp dan de kokkels, mossels en nonnetjes bij ons, waardoor ze voor de meeste vogels niet te kraken zijn.”

Afgelopen najaar promoveerde Bom op zijn onderzoek aan de krabplevieren, maar het Omaanse wad laat hem sindsdien nog niet los. “Het bijzondere van dit gebied is dat het nog relatief ongeschonden is. Op wat kleinschalige visserij na is er niet veel menselijke activiteit in Barr al Hikman.”

Maar er liggen plannen op tafel om hier garnalenkwekerijen op te zetten, vervolgt Bom. “Dat zou dramatische gevolgen kunnen hebben voor het gebied. Als er langs de kust allerlei gebouwen worden neergezet, verliezen de vogels de plekken waar ze bij hoogwater kunnen schuilen. Bovendien zijn de zeegrasvelden en ook de mangroves die je hier nog langs de kust ziet belangrijke kraamkamers voor vissen. Als die zeegrasvelden aangetast worden door grootschalige garnalenkwekerijen, kan dat op de lange termijn ook de doodsteek zijn voor de lokale visserij. Er is dus niet alleen een ecologisch, maar ook een duidelijk economisch belang om dit gebied te beschermen.”

Er zijn plannen voor garnalenkwekerijen hier. ‘Dat zou dramatische gevolgen kunnen hebben.’

Volgens zijn Nioz-collega Katja Philippart, tevens hoogleraar productiviteit van mariene kustsystemen aan de Universiteit Utrecht, heeft ook Nederland belang bij de Omaanse wadplaten. “Wie in Nederland waddenonderzoek doet, kan nog een hoop leren in Oman. We weten uit de literatuur en de overlevering dat onze Waddenzee vroeger ook uitgestrekte zeegrasvelden had, met een hoge dichtheid aan vissen. Collega’s op Texel vertellen dat zij als kind in korte tijd het avondmaal voor het

hele gezin konden opvissen, gewoon met een hengeltje. Dat was echt een andere wereld. Onze overheid investeert nu om een deel van die rijkdom weer terug te krijgen. Maar wat mag je dan verwachten? En wat zijn de ecologische randvoorwaarden? Dat kunnen we hier in Oman leren.”

Samenwerking

Philippart was afgelopen week samen met Bom en andere collega’s op bezoek in Oman om een structurele samenwerking op te zetten. “Het liefst zouden we daar ieder voorjaar veldwerk doen, met Omaanse en Nederlandse wetenschappers en studenten. Een van de vragen waarmee wij ons willen bezighouden gaat over de basis van de voedselketen, zoals de algen in het water en op de wadplaten. We zien hier onvoorstelbare hoeveelheden slakken die de zeebodem afgrazen, dus de algen op de bodem moeten wel heel hard kunnen groeien om al die grazende slakjes te kunnen voeden. En dan die schelpdieren, die zich met hun dikke schelp heel effectief kunnen wapenen tegen vogels en andere predatoren. Dat lijkt gunstig voor de schelpdieren, maar daar zijn natuurlijk

ook biologische kosten aan verbonden. En hoe zit het met het leven verderop in de zee, achter de zeegrasvelden? Wat is de rol van de grotere vissen, de zeezoogdieren en schildpadden in het gebied? Dat is voor ons allemaal interessante informatie voor een vergelijking met andere waddengebieden, zoals onze Waddenzee. En uiteindelijk is het ook nuttig voor lokale instanties om te weten hoe belangrijk het gebied is voor trekvogels en vissen en hoe ze het gebied effectief kunnen beschermen.”

Bom heeft goede hoop dat Barr al Hikman uiteindelijk die adequate bescherming wel zal krijgen. “Een Omaans investeringsfonds lobbyt sterk voor het opzetten van garnalenkwekerijen, maar vanuit andere kanten van de Omaanse overheid is er ook een sterke wil om juist meer duurzame activiteiten te ontwikkelen. Iets van Arabische trots speelt ook mee.”

En met enige Nederlandse trots voegt hij daaraan toe: “Wij waren als Nederlandse biologen in 2008 de eersten die de enorme vogelrijkdom van dit gebied op de kaart hebben gezet. Dat maakt je toch weer nèt iets gemotiveerder om te helpen dit gebied goed te beschermen.”